БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

1925 чылда үндезилеттинген

1961 ч. ДЕКАБРЬ 21 ЧЕТВЕРГ № 299 (5089).

Өртээ 2 көп.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

Эш Н. С. Хрущевтуң Киевте чеде бергени

КИЕВ. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Бирги секретары, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев Украинаның КП Теп Комитединиң пленумунуң ажылынга киржирибиле декабрь 19-та Киевте чеде берген.

Киев вокзалга эш Н. С. Хрущевту Украинаның КП ТК-зының бирги секретары Н. В. Подгорный, Украин ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы В. В. Щербицкий, Украин ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы Д. С. Коротченко база Украинаның Коммунистиг партиязының болгаш чазааның өске-даа удуртукчулары уткуп алган.

СЭКП-ниң XXII съездизинге байыр чедириишкиннериниң чыылда ному

Политиктиг ном үндүрер чер даштыкы коммунистиг болгаш ажылчын партияларның база Африканың хамаарышпас күрүнелериниң демократтыг национал партияларының төлөөлериниң төлөөлекчилериниң СЭКП-ниң XXII съездизинге байыр чедирген чугааларының чыылдазын тускай ном кылдыр парлап үндүрген.

Съездиге олурушкан даштыкы төлөөлериниң кежигүннериниң ат дацзызын чыылда номнуң төнчүзүнде парлаан.

Номну массалыг тиражтыг кылдыр үндүрген.

(СЭТА).

Тыва АССР-ниң Дээди Соведи соңгуттунган

Тыва Автономнуг Совет Социалистиг Республиканың Дээди Соведин республиканың ажылчы чоннары бо чылдың декабрь 17-де политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүн-биле соңгаан.

Бистиң республиканың Дээди Совединге соңгулдалар төөгүлүг ужуруулалыг үеде болуп эрткен. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXII съездизиниң шиитпирлерин совет кижилер амыдыралга боттандырар дээш боттарының күжениишкинин каш дапкыр улгаттырып турар. Ол дугайын бистиң республиканың чер бүрүзүнден кээп турар өөрүнчүг медээлер чугаалап турар. Хөй-хөй үлетпүр бүдүрүлгелериниң, колхозтарның, совхозтарның ажыл-ишчилери соңгулдаларны күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткаан. Республиканың найысылаары — Кызылдың бүдүрүлгелери бо чылдың 11 айларында 525 муң рубльдиң продукциязын пландан ажыр бүдүрүп үндүрген. Кызылдың электростанциязы, хлеб заводу, пиво заводу, дээрбе болгаш даараныла комбинады соңгулдалар хүнүнге чедир чыл планын күүседип, чеди чылдың улуг чаагай программазын боттандырарынга боттарының төлептиг салыышкынын киирген.

Совет Тыванын ажылчы чоннарының политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүнү — коммунизм тургузуушкунунуң улуг чаагай программазын боттандырар дээш демиселге оларның идепкейлиг киржилгезин херечилеп турар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр бистиң республиканың ажылчы чоннарының сырый каттыжыышкынының көргүзүү болган. Республиканың Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Теп соңгулда комиссиязының дүүн парлаттынган дыңнадында илереттинген сан-медээлер ол дугайын чугаалап турар. Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутаттарын соңгуурунга республиканың соңгукчуларының 99,96 хуузу киржип, оларның 99,32 хуузу депутаттыга кандидаттар дээш бадылаан чорук коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң улусчу блогунуң улуг тиилелгези болган.

Бадылаашкын чер бүрүзүнге организастыг болгаш бедик идепкейлиг болуп эрткен. Хүндүскүнүң ийи шакка чедир соңгукчуларның 95 хуузу, а алды шакка чедир — 99 хуузу бадылаашкынын берип каапканнар. Бай-Тайга, Өвүр, Бий-Хем, Таңды, Тес-Хем, Улуг-Хем, Эрзин районнарга кежээкинин алды шакка чедир бүгү соңгукчулар боттарының хамааты хүлээлгезин күүсеткеннер.

Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң улусчу блогунуң кандидаттары дээш бадылаашкынын соңгукчулар берип турган, Ленинниң улуг партиязының XXII съездизинин айытканы тургузуушкуннуң улуг планнарын боттандырар дээш могаг-шылаг чокка ажылдаар күзел соруктуун, тыва улустуң дугайында Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың улуг сагыш салыышкынынга улуг өөрүп четтириишкинин база катап илереткеннер. Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг колхозунуң аныяк саанчызы Монгуш Долчаңмаа болунуң бадылаашкынын берип турган, мынча деп чугаалаан:

— Мен болумнуң чуртталгамда бир дугаар-ла бадылап турар мен. Мээң эң баштай бадылап турарым улуг болуушкун-биле — Тыва Автономнуг Республиканың Дээди Совединге соңгулдалар-биле холбашканы улуг аас-кежик-тир. Бистин фермавыс күрүнеге сүт садар хүлээлгезин партияның XXII съездизинин хүннеринде күүсеткен. Бис ам келир чылдың үлүүнге киир ажылдап турар бис. Мен болум 1962 чылда инек бүрүзүнден 1300 литр сүт саап алыр дээш ажылдаар мен.

Совет Тыванын ажылчы чоннары аныяк республиканың Дээди Совединге боттарының эң-не эки, эң-не төлептиг оолдар, кыстарын соңгаанар. Соңгуттурган депутаттарның хөй нуруузу материалдыг эзбекшилди бүдүрүп турар кижилер — үлетпүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары болган. Чижээ, республиканың сураглыг хойжузу, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры О. Лопсанчап, автосептелге заводунда коммунистиг күш-ажыл бригадазының бригадири Б. Кукарин, Өвүр районунуң «Кызыл тук» колхозунуң саанчызы О. Үдүүне, «Тыва кобальт» комбинадының эзлчег мастери С. Түменхө, Тожу районнуң «Совет Тыва» колхозунуң аңчылар бригадазының бригадири Б. Чигжит, Улуг-Хемниң үлетпүр комбинадының даараныла мастерскаязының бригадири А. Кузьмина, Барыын-Хемчик районда тракторист-комбайнер М. Семис-оол болгаш оон-даа өскелер Тыва АССР-ниң Дээди Совединин депутаттары болганнар. Ол ышкаш совет интеллигенцияның төлөөлекчилери эмчи З. Ганыш, башкы В. Чылбак, чогаалчы О. Саган-оол, артист В. Оскал-оол болгаш өскелер-даа республиканың күрүне эрге-чагыргазының дээди органынга соңгуттурганнар.

Декабрь 17-де болган соңгулдалар тыва улустуң амыдыралында улуг болуушкун болган — Тыва Автономнуг Совет Социалистиг Республиканың Дээди Соведи соңгуттунган. Оон мурнуу чартыында ССРЭ-ниң Дээди Совединин болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединиң сессиялары Тыва автономнуг области Тыва АССР кылдыр эде тургусканын бадылавышаан, бистиң чурттун улуг Хоойлузунга—ССРЭ-ниң Конституциязында хоойлужудуп киирген. Ынчангаш Тыва автономнуг республика хоойлу ёзугаар бүгү тала-биле хевирлеттинип тургустунган.

Ажылчы чоннар боттарының төлөөлекчилерин республиканың Дээди Совединге соңгуп тургаш, боттарының депутаттарынга хөй-хөй даалгаларны, чагыгларны, сүмелерни берген. Соңгукчуларның чагыглары — республиканың күрүне эрге-чагыргазының болгаш чазак чагыргазының органнарынын ажыл чорудулгазынга кол барымаалаар үүл болур. Партияның XXII съездизин хаарда эш Н. С. Хрущевтуң мынча дээн сөстерин бистиң депутаттарывыска хамаарыштырып болур:

— Бистиң эчис сорулгавыс тодаргай, сорулгалар тодараттынган. Ажыл херек дээш, эштер! Коммунизмниң чаа-чаа тиилелгелери дээш!

Коммунизмни калбаа-биле тургузуп турар амгы үеде хөй-ниити организацияларының ролю аажок улгаткан. Олар эргелеп башкарарының школазы, коммунизмниң школазы болур. Профэвилелдериниң ужур-дузазы улам-на өскен турар деп СЭКП-ниң Программазында айытган.

Профэвилелдериниң республика чөвүлелиниң чоокта чаагы пленуму бо айтырыгның дугайын онзалап чугаалашкан. СЭКП-ниң XXII съездизинин төөгүлүг шиитпирлеринге холбаштыр республиканың профэвилел организацияларының сорулгаларының дугайында профэвилелдериниң республика чөвүлелиниң даргазы эш **Т. Норбу** пленумга илеткел кылган. Пленумнуң киржикчилери профэвилел организацияларының организакчы, кижизидикчи ролунуң дугайын бүгү тала-биле чугаалажып көрген.

Пленумнуң киржикчилери СЭКП-ниң XXII съездизинин соонда хоорайларның болгаш көдээниң чону кайы хире шулургу ажылдап турарының, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң кайы хире өзүп турарының тодаргай чижектерин чугаалап турган.

Чеди чылдың үшкү чылының планныг онаалгаларын хуусаа бетинде күүседир дээш ажылдап турар мурнакчы ажыл-агыйлар бистиң республикавыста көвүдеп турарын пленум демдеглээн.

— Кызылдың электри станциязының коллективи чыл планын бир ай эрте күүсеткенин айыткап тур бис — деп местком даргазы эш **Поликевич** чугаалаан. Республиканың найысылалында болгаш тус-тус районнарында хөй-хөй бүдүрүлге черлериниң төлөөлери база шак ындыг айыткалдарны пленумга кылгылаан. Ылангыя «Кызыл партизан», «Барлык», «Сүт-Хөл», «Тиилелге», «Улуг-Хая» совхозтарның ажылчыннарының төлөөлери Төрээн чурттун шыгжамырынга хөй-хөй тараанны, эзтти, сүттү, дүктү киргенинин дугайында өөрүнчүг медээлерни дыңнаткан. Чижээ, Таңды районнуң «Кызыл партизан» совхозунуң мурнакчы хойжузу эш **Кашпык-Караның** чугаазы сагыш сеткилди онза хайныктырган. Ол болунуң коданында 500 хоюнуң 100 баш бүрүзүнге онаштыр 110 хураганны менди доруктурарын болгаш хой бүрүзүнден 3 кг дүктү кыргып алырын аазаан. Хойнуң оолдаашкынын чыллың кышкы үезинде чорудары эзт болгаш дүк бүдүрүлгезинге улуг курлавыр болур дээрзин ол демдеглээш, маңаа хамаарыштыр болунуң дуржулгазын солушкан.

Хуралга санал берген кижи бүрүзү ажыл-агый, үлетпүр бүдүрүлге, албан организация черлеринде бар четпестерни база шыңгыызы-биле илередип, партияның XXII съездизинин салган сорулгалары профессионал эвилелдеринге улуг харыысалганы онаштырып турарын чугаалавышаан, моон соңгаар профэвилел организацияларынга удуртулганы үндезини-биле эде тургузарын, оларның организакчы, кижизидикчи ролюн улам күштелдирерин, коммунизмни тургузарынга шаптык кадып турар ажыл кылбас, маңгысталчак элементилерге улур демиселди күштелдирерин негеп турганнар.

«Тыва тулуг» трезинде болгаш республиканың коммунал ажылагый эргелелиниң бүдүрүлгелеринде профэвилел организацияларын тулуг, септелге ажылдарының шынарын бедиринче, хуусаазын кызырарынче кандыгдаа кичээнгей салбайн турары дээш чөптүг шүгүмчүлээн. № 1 АТК-ның чолаачызы эш **Мочалов** ыяш белеткел чериниң ажылдакчылары ыяш белеткээр черлерже машина оруун кылбайн турарыбиле хөй-хөй машиналар үрелип турарын саналынга айыткан.

Пленум социалистиг чарыштыг калбартырынче онза кичээнгейни салган. Социалистиг чарыш болза, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиринге эң кол болгаш эң чугула күш болур. Ынчаг турбуже райпромкомбинаттарга, автосептелге заводунга, «Тыва тулуг» трезинге, ыяш ажылагый черинге социалистиг чарыш багай организастаттынып келгенин пленумга шыңгыы шүгүмчүлээн.

Ажылчы чоннарның культураамыдырал хандырылгазын партияның негелдезинге чедир экижидер дугайын пленум негээн. Республиканың культура албан черлериниң саны чыл келген тулум өзүп турар. Чамдык клуб албан черлери партияның болгаш профорганизацияларының организакчы болгаш кижизидикчи ажылының даяныр чери болбайн турар. Оон чылдагааны ол черлериң ажыл-агый организацияларының удуртукчуларының олче чогуур сагыш салбайн турарында.

Пленумнуң киржикчилери СЭКП обкомунуң бирги секретары эш **С. К. Токаның** чугаазын улуг кичээнгей-биле дыңнаан. СЭКП-ниң XXII съездизинин төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырарда профэвилелдери шиитпирлиг рольлу ойнаар ужуруг. Ам хамык ужур болза, ийи билекти сывырган, ийи эдекти азынган, салган сорулганы доңдораан амыдыралга боттандырып эгелээринче киириптеринде. Бистиң республика **1962 чылда күрүнеге 21 муң тонна эзтти, 1850 тонна дүктү, 17 муң тонна сүттү болгаш 6,6 миллион пуд тараанны садар.** Бо социалистиг хүлээлгелерни чедиишкиниг күүседириңче профэвилелдери бүгү күштерни мобилизастаар ужуруг деп, эш Тока чугаазының төнчүзүнге айыткан.

Бистиң чуртка коммунистиг ниитилелди тургузарының өндүр улуг Программазын боттандырар талазы-биле республиканың профэвилел организацияларының эзлчеглиг сорулгаларын тоораткан делегеңгей шиитпирни пленум хүлээп алган.

Л. И. Брежневке алдар болдурган улуг хүлээп алыышкын

БОМБЕЙ, (СЭТА). Улуг Бомбейниң муниципалдыг корпорациязы декабрь 18-тиң кежээзинде ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневке алдар болдурган улуг хүлээп алыышкын кылган. Бомбейде эң-не бедик чер болур Малабар дөңде туруп турар Камаль Неру аттыг паркка Бомбейниң хөй-ниитизиниң болгаш садыг үлетпүр бөлүктериниң төлөөлекчилери, политиктиг ажылдакчылар, консул чериниң кежигүннери чыглып келгеннер. Эргим совет аалчыга алдар болдуруп, ССРЭ-ниң болгаш Индияның Күрүне гимнилерин күүсеткен.

Бомбей хоорайның даргазы В. Б. Ворликар хүлээп алыышкынга чүве чугаалаап, мынча деп медеглээн: «Бистер Бомбейге Силерниң чедип келгениңерге өөрүшкүлүү-биле байыр чедирип тур бис база Силерни дамчыштыр Совет Эвилелиниң чонунга бистиң чаагай күзелдеривисти дамчыдарын күзеп тур бис...

Быжыг туруштуг демиселин бистерниң 40 ажыг чыл дургузында магадаашкын-биле хайгаарап келгенивис улуг нацияның төлөөлекчилеринге бистер Силерниң нүүрүңерде байыр чедирип тур бис. Силерниң аян-чоруунар тайбыңны камгалаарын болгаш бүгү кижи төрелгетенге аас-кежиин күзээн бистиң ниити күзеливиске идиглиг болур дээрзинге бистер бүзүрээр бис».

ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев байыр чедириишкининге харыылавышаан, Совет Эвилелиниң төлөөлекчилеринге көргүскен найыралдыг хүлээп алыышкын дээш сеткилиниң ханызындан өөрүп четтиргенин илереткен.

Л. И. Брежнев бодунуң чугаазының түннелинде Бомбейниң чурттакчыларынга чаагай чорукту болгаш чечектелиишкинни күүсээн.

ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев болгаш ону үдеп чоруур кижилер кежээ орайтай бергенде тускай поездбиле Анклешварже чорупканнар.

Тыванын ыры Тайшетте

Чоокта чаа Абакан—Тайшет аразының демир орууның тудугжуларынга Минусинск хоорайда культура чыдыышкын ажылдакчыларының школазының сургуулдары барып чораан. Ужуражыышкын бедик көдүрлүүшкүннүг эткен.

Ужуражыышкын соонда эргим тудугжуларга студентилер боттарының белеткээни солун программалыг концертин көргүскеннер. Көрүкчүлер В. Базыр-оолдуң «Сөглеп берем», Н. Саттың «Тракторист» деп ырларны күүсеткенин улуг соңуургал-биле дыңнап, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны-биле уткааннар.

Бистиң РЕСПУБЛИКАДА

МЕХАНИЗАТОР

«Сураанын тып алыр, күзээнин чедип алыр» деп улустуң үлегер чугаазы бар. Биженей Донгакович Биче-оол кандыг-бир мергежилди чедип алырын школага өөренип турган-ла күзеп чораан. Бодунуң күзелин чедип алыр дээш он сес хар-лыг аныяк оол он ийи чыл мурнунда Чаа-Хөл МТС-ке трактористер курузунга өөренип кирген. Бир чыл эрткен соонда Биженей трактор башкарыкчызы болу берген.

Эш Биче-оолдуң билиг мергежили улам өзүп, бодунуң кызымак шудургузу-биле эш-өөрүнге, коллективке хүндүледип турар мурнакчы тракторист апарган. Мергежилдиг механизатор өзөн каш чылдарның дургузунда трактористен, час болурга тарылгага, күс болурга дүжүт ажаап алыышкынынга ажылдап, кышкы үеде часкы тарылгага белеткелди чорудуп турар.

Ол ам «Найырал» совхозтуң Булун-Терек салбырында трактор бригадазының бригадириниң дүзалакчызында ажылдап турар. Ол бригада келир чылдың дүжүдүнге белеткел кылдыр Улуг-Арт аксы Мойнаарак ховузунда 1050 гектар кур черни аңдарган.

МТС-тиң төп мастерскаязының чанында өлүп каш тракторларны септээш, чыскаап тургускулап каан, а мастерская иштинде ийи тракторларны үндүреринге белен кылдыр тургускан. Ында ажылдап турар механизаторларның аразында «Артык кезектерниң даңзызы» деп ном туткан кижиге ужуражы бердим. Мээң чугаалажыр дээним Биженей Донгакович ол болду.

— Бо номну өөренип турар силер бе?—деп сонуургап айтырдым.

— Бистиң бригадавыстың чамдык трактористери ам септелгеде ажылдап турар. Оларга артык кезектерден негеттинип турар чүүлдерни ушта бижээш, чагыг кылыры-биле бо номну хереглеп турар мен ийин— деп ол чоргаар харыылады.

Оон-биле чугаалажып таныжарга, болунуң ажылынга оон мергежилдии, күш-ажылга ынакшылдыы, эш-өөрүнге сагыш салыгыры дораанна билдине бээр. Ол дугайын совхозтуң директору мынча деп чугаалап турар:

— Биженей дээрге техникага мергежилдиг, ажылга кызымак чуткулдуг, кылыр дээн чүвезинге быжырымчалыг, күүседиичел кижи. Коллективке хүндүткелдиг, ёзулуг-ла төлептиг механизаторларывыстың бирээзи ол.

Ынчаг үнелээшкинни Бижиней Донгакович болунуң ажыл-ишке кызымаккайы-биле, коллективтиг чорукту болгаш эш-хуузунуң ёзузун хүндүлеп көөр эки мөзүг-шынарыбиле чедип алган.

Биженей Донгакович Биче-оолду Тыва АССР-ниң Дээди Совединин депутадынга Булун-Теректиң № 96 соңгулда округунуң соңгукчулары чаңгыс эп-сеткил-биле соңгааннар.

— Бо дээрге бистиң коллективтиң, хөй-ниити организацияларының болгаш ажылчы чоннарның Биженей Донгакович Биче-оолга улуг идегели-дир. Бо идегелди бистиң депутадывыс амыдыралга, ажыл-чорудулгазынга шынзыктырып шыдаар дээрзинге бүзүрээр бис—деп ажылчын эш А. Сундуй ынакшылбиле чугаалап турар.

Бии-Хем райондан

СЭКП-ниң XXII съездизинин төөгүлүг шиитпирлерин боттандырбышаан, Бии-Хемниң тудугжулары улам сорук кириишкинниг ажылдап турар. Коллектив эрткен айларда тудугга 276 муң рубльдиң орнунга 298 муң рубльди шыңгээдип алган.

Ажылдың бүдүнгүү, эки шынары дээш чарыш эш Беленковтуң тудугжуларының, эш Кукушкинаның штукатурщуларының ортузунда улам калбарган. Бызаңчы Наксыл, тудуг материалдары сөөртүп турар чолаачылар Бондаренко болгаш Копленко ышкаш ажыл нормазын доктаамал ажыр күүседип турар мурнакчыларны коллективтен хөйнү илередип болур.

* * *

Культура бажыңының бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмүнүң коллективи солун программалыг концертерни Туран хоорайга, совхозтуң болгаш колхозтарның суурларынга үргүлчү көргүзүп турар. Бөлгүмнүң ойнакчыларында Дунаев, Кудря ышкаш уран чүүлге мергежилдиг аныяктар хөй. «Өөк» совхозтуң ажыл-ишчилериңе бөлгүмнүң киржикчилери чоокта чаа көргүскен концерти солун болган.

* * *

«Кызыл тараачын» колхозтуң Черби болгаш Кара-Хаак участокторында 6000 хире шээр мал, 200 ажыг аныяк бөдө мал бар. Кышка белеткелди организастыг чоруткан-ындан мал менди болгаш хүр кыштаглап турар.

Колхозтуң мурнакчы малчыннары Ортун-оол, Лопсан, Седип, Адыяа оларның кыштаглары арыг-шевер, мал чеми курлавырлыг. Малчыннар чаш мал хүлээп алырынга, ону эки доруктуруп өстүреринге хынамчалыг белеткенин турар.

Чаа радиодамчыдылга редакциязы

СЭКП-ниң Чөөн-Хемчик райкомунуң чанында радиодамчыдылга редакциязы чоокта чаа ажылдап эгелээн. Баштайгы дамчыдылгага райкүүскомнуң даргазы эш Н. Бойду 1962 чылда районнуң ажыл-агый сорулгаларының дугайын чугаалаан.

Редакцияның составы 9 кижиден—хөй-ниитичи активчилерден тургустунган. Дамчыдылга 40 минута иштинде үргүлчүлээр болгаш неделяда ийи удаа болур. Тус черниң радиодамчыдылгазының темазы янзы-бүрү: сөөлгү медээлер, көдээ ажыл-агый болгаш политиктиг темаларга район иштиниң амыдыралы.

Эки-тура-биле организастаттынган бо радиодамчыдылга редакциязының бүгү-ле ажылын партия райкомунуң агитация болгаш пропаганда килдизи удуртуп турар.

ЭРГЕЛЕП БАШКАРАРЫНЫҢ ШКОЛАЗЫ

Олар кедилиг орукта

Ортумак школаны доосхан аныяктарның ажылдап турган техниктиг тускай мергежилдерни чедип алырынга таарымчалыг байдалдар облөлевилел черинде тургустунган.

Амгы үеде архитектура-тудуг талазы-биле техниктиг бөлгүмде шупту 25 аныяктар, а тудугнуң санитар-техниктиг дерилгелериниң төлевилелдерин чогаадырынга өөренир бөлгүмде 16 кижи хаара туттунган.

Бөлгүмнериниң кичээлдерин дээди эртемниг инженерлер В. Ковалев, Б. Барышев, Н. Климова, В. Степанов, В. Севостьянов олар дыңнакчыларга билдингир болгаш солун кылдыр эрттирип турарлар.

Келир үеде Төрээн чуртунга болгаш чонунга ажыктыг эң хөй чүүлдерни бээри-биле боттарының шилип алган тускай мергежилдерин чедип алырынга быжыг чүткүлүг аныяктар Л. Федорова, С. Евтушевич, И. Потылицын, В. Подболотный болгаш өскелер-даа техниктиг өөредилгеге кызымаккай чоруун көргүзүп, программада кирген темаларны ыяк шингээдип ап турарлар. Каш чылдар эрткенде олардан бедик мергежилдиг инженерлер, коммунизмни тургузар дээш демиселдиг бир кол кижилери болур тудугжуларның төлептиг командирлери үнер дээрзинге бүзүреп болур, чүге дээрге олар чуртталгазының кедилиг оруун шилип алганнар.

84 тонна

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның хүнүнге Бай-Тайга районда «Кара-Хөл» колхозтуң Кула-Аскыр сүт-бараан фермазының коллективи төлептиг ужурашкан. Ферма 1961 чылда 104 тонна сүттү саар турган 11 айлар дургузында 119 тоннаны саап алган. Ферма коллективиниң демниг ажылының түннелинде 11 айлар иштинде күрүнеге сүт садар планын 156 хуу күүсеткен азы 76 тоннаны садар турган 84 тоннаны саткан.

Социалистиг хүлээлгелерин багай эвес күүседип турар саанчылар бисте эвээш эвес. Ферманың мурнакчы саанчыдары Т. Иргит 11 айларда инек бүрүзүнден 1229 кг, О. Хертик —1121 кг, Х. Мандык—1119 кг сүттү саап алгылаан. Комсомолчу саанчы Татьяна Иргит Тыва АССР-ниң Дээди Совединин депутадынга соңгуткан.

Ферманың коллективи келир чылын төрүүр 100 инектен-не 95 быззаны менди алыр, бир саар инектен 1181 кг сүттү саар, күрүнеге 93 тонна сүттү садар деп бедиткен хүлээлгени алган.

Ыяш белеткелчилеринде

Улуг-Хем районда «УТКА-ның 25 чылы» совхозтуң Ак-Туруг салбырында тудуг бригадазының планында Ак-Туругга болгаш Ак-Хемге шээр малдың 3 кезек черге баазаларын тудары, өске-даа янзы-бүрү тудугларны кылыры көрдүнген. Ол тудугларга 3000 кубометр тудуг материалы херек.

Амгы үеде бригаданың тулугжулары Чаа-Хөл бажының Божай Тайгазында тудуг ыяжының белеткелинче декабрь 1-де кирген. Бригадада 20 ажыг ажылчыннар, 7 шанактыг аът, «ДТ-54» деп маркалыг бир трактор быжыглаттынган. Бригаданы ийи кол звенога үскен. 15 кижилиг звено ыяшты кезип, будуктарын өртедип арыглап турда, өске звено кестинген ыяшты машина оруунче трактор болгаш шанактыг аттар-биле сөөртүп турар.

Бригаданың кежигүннери 470 кубометр ыяшты кезип, оон иштинден 310 кубометрни машина оруу ак черже үндүр сөөрткен болгаш 150 кубометрни тудуг участокторында дүжүрген.

Ыяш кезикчилери Х. Чигир-оол, В. Кечил-оол, сөөртүкчүлер Ш. Сундуй, С. Солаан-оол, чүдүрүкчү Куулар олар хүн бүрүнүң нормазын 120—130 хуу күүседип, мурнакчылар болуп турарлар.

Тайгада ыяш белеткелинде ажылдап турар ажылчыннарның амыдырал-чуртталгазынче совхозтуң дирекция чери кичээнгей салбайн турарын демдеглээри чугула. Ажылчыннарның чуртталга бажыңнарын кышка удур септеп, чылыглаваан. Соңгаларының шилдери бузук, чем хайындырар демир суугунун хоолайлары багай, кажан от салганда «мөрзук» ыштааны-биле дөмей. Аар ажыл кылын турар ажылчыннарның хостуг шактарда таарымчалыг дыштанырынга мындыг байдал канчап-даа таарышпас.

Чадаана ТЭЦ-тиң 200 киловатт күчүлүг агрегады баштайгы улетпүр тогун берип эгелээн. Ол станцияның щупту 4 санныг агрегаттарын ажылдадып киргенде 18200 киловатт электри энергиязын Чадаана хоорайга болгаш районнуң колхозтарынга бээр.

ЧУРУКТА: ТЭЦ-тиң щит башкарылгазының кол дежурныйы комсомолчу Г. Сорокин.

Фото В. ЛУТКОВТУУ.

Анатолий ЕМЕЛЬЯНОВ.

Тыва черге

Аяс чаагай, кылаң дээрлиг,
Алгыг-делгем Тыва чурт дег,
Чараш черни көрбейн чордум.
Шак бо черге хөйнү көргеш,
Чурттадгага ынакшылым
Чуруп четпес күштүг болду.

Эң-не баштай бээр кел чыда,
Эгенчиг-даа, чигзинчиг-даа,
Эпчок сөстер дыңнап чордум,
Элээн сестип бодандым-даа.
Ынчалзе-даа Тыва мени
Ынакшылдыг уткуп алды.

Дагжап баткан шапкын хемнер,
Тайга-сыннар оруктары,
«Эргээ эвес, бергээ» өскен
Эрес, чоргаар тыва улус —
Чаагай чурттун чурумалы
Сагыжымны өөртүп турар.

Ажык-кончаа сүрүп чорбас.
Алыс шынчы кижилернин
Өнүктерге дуза кадып,
Өзөринге таржыр чер:
Чонга эки бараан болур,
Сорук каннап өөренир.

Дыызыраан соок, дал-дүүш изин,
Шыргай эзим, төнмес хову,
Шыгжаттынган эртинелер —
Тыва чуртта бар-ла чүве
Төдү чараш, элбек, байлак,
Деспестерге теалал дег.

Очулдурган А. ДАРЖАА.

Коммунистер мурнуку одуругда

СЭКП-ниң XXII съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин совхоз бүдүрүлгезинге боттандырар дээш демиселдиң мурнуку одуруунда «Улуг-Хая» совхозтуң Хайыракан салбырының коммунистери чоруп турар.

Салбырда партия эге организациязы совхоз бүдүрүлгезинин шиитпирлиг участоктарынга коммунистернин күжүн таарыштыр тургузуп, мал ажылында 12 коммунистерни быжыглаан, оларның чедизи доктаамал ажылдап келгеннер. Малдың баш санын өстүрер, ооң продуктулуун бедидер дээш демиселче массаларны олар баштап турар. Коммунист Чондан Хайыңның өг-бүлези мал ажылынга үр чылда ажылдап келген. Ол өг-бүле төрүүр 100 хойдан 100 хураганны бүрүн камгалап албышаан, бир хойдан 2 кг дүктү кыргып, хүлээлгезин ажыр күүсеткен. Чондан ирей, кадай кайызы-даа нызылап кыраан, олар күрүненин тузаламчызын күстен эгелеп ап эгелээннер, а оларның кадарып турган хойларын оглу хүлээп алган Улуг-Хаяның Шатта эки кадарып, ажаап турар.

Партия кежигүү саанчы Түлүш Бүрүнмааның ады районда сураглыг апарган. Ол бодунга быжыглаттынган он чеди инектеринин баш санындана он айларның дургузунда 1700 литр сүттү саап алган, азы бодунун социалистиг хүлээлгезин доддур күүсеткеш, ам хүлээлгезинден ажыр сүттү саап турар. Тудуг бригадазында дөрт коммунистер доктаамал ажылдап турар, олардан назы-хары улгады берген-даа болза коммунистер Үйнукай-оол, Хирлигбей олар онаашкан ажылынга кызымак чорукту көргүзүп, хүн онаалгазын үргүлүү ажыр күүседип келгеннер.

Хой ажылы совхозтуң экономиказында чугула черни эзлеп турар. Совхоз Эжимде хой ажылынын комплексилиг бригадазын организастаан, ону партбюронуң кежигүү коммунист эш Баазан удуртуп турар. Шээр мал ферманың девискээринде он чеди кезек кылыр үстүнген, оларга үр чылда ажыллап келген дуржулгалыг хойжуларны шилип тургускан. Салбырның хойжу бүрүзү бодтарынга бедиткен социалистиг чаа хүлээлгелерни ап, аразында чарыштыг ажылдап турарлар. Салбырда ферманың малчыннары малдың продуктулуун бедидеринге боттарының салышкынын киирип, бо чылын эки ажылдазының түнелинде «Улуг-Хая» совхоз күрүнеге эзт садарының планын 101 хуу, дүктү — 101,9 хуу күүсеткен.

Салбырда партия организациязының бүгү кежигүннериниң хуралынга мал кыштаглаашкынынга белеткелдиң чоруп келгениниң болгаш кыштаглаашкынының канчаар эгелээнинин дугайында айтырыгны чоокта чаа чугаалашкан. Ол хуралга мал кыштаглаашкынында ам-даа четпестер бар болганы илерээн. Ол чугула ажылга удуртулганы четпес хандырганы дээш салбырда партбюрону, ылаңгыя комплексилиг мал бригадазының бригадири эш Баазанны коммунистер чөптүү-биле шугумчүлээн. Үк хуралдың шиитпирин боттандырар сорулга-биле тудуг бригадазынан тудугжуларның бир тускай звенозун организастаан бис, олар кыштаглар-ла кажааларның серилерин чаартканы, чамык чуртталга бажыңнарын септээн. Звенонун удуртукчузу эш Танзын-оол тудугжуларның күш-ажылын эки организастаан. Совхозтуң дирекция чери кыштаглаашкын ажылынга бир тускай автомашинаны болгаш өске-даа техниканы быжыглаан, ол машина-биле чамык малчыннарны кыштагларже көжүрерин организастаан. Ам хойжуларга сиген, саван, сула болгаш өске-даа чүүлдерни ол сөөртүп келирип турар.

СЭКП-ниң XXII съездизиниң материалдарын партия чырыдыышкын

Мурнакчылар көргүзүп тур

«Элегес» совхозта тракторист бүрүзү бодунуң трактورунуң септелгезин шынарлыг чорудар дээш чүткүлдүг ажылдап турар. Часкы, чайгы үелерде бодунуң каң «аъдының» хала чокка ажылдаары оон улуу-биле хамааржыр дээрзин олар эки билирлер.

ЧУРУКТА: Юрий Коченов тракторун септеп тур. Ол хүн нормазын үргүлчү 105—106 хуу күүседип тур. Фото В. Лутковтуу.

Сибирьниң көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының чөвүлел хуралының түңнелдерин болгаш 1962 чылда районнуң көдээ ажыл-агыйын хөгжүдер талазы-биле соруулгаларны чугаалажып тургаш, 1961 чылда Таңды район күрүнеге тараа садар хүлээлгезин күүседип, 2 миллион 800 муң пуд тарааны саткан деп районнуң көдээ ажыл-агый мурнакчыларының чөвүлел хуралынга демдеглээри өөрүнчүг болган. «Коммунизминиң херели» колхоз тараа садар хүлээлгезин 2,4 катап ажыр күүседткен. «Кызыл партизан», «Тиилелге», «Межегей» совхозтар тараа садар хүлээлгелерин дыка ажыр күүседткенер.

Тарааны бүдүрери болгаш күрүнеге садары база кукуруза өстүрери чыл бүрү көвүдеп турза-даа, Таңды район мал ажылынын талазы-биле ам-даа хожулаашкындан уштунмаан. Район мал өстүрериниң планын күүседтпээн, бо чылдың 11 айларының дургузунда 6 муң чыгам баш мал өлген. Чүгле амгы кыштаглаашкын эгелээнинден бээр ийи-ле ай иштинде 700 ажыг баш мал өлген. Мал ажылынга бо улуг когаралдың түңнелинде район 570 тонна эттти, 102 тонна сүттү, 6,5 тонна луктү чедир албаан. Бир эвес мындыг когарал болбаан болза, районнуң күрүнеге эт садар хүлээлгези күүседтинген турар ийик. Малдың хорамчазы дуржулга-көргүзүлүг ажыл-агый болур «Кызыл партизан» совхозта эң хөй болуп турарын чугаалаары безин эпчок.

Декабрь 10-га чедир район күрүнеге эт садар хүлээлгезин чүгле 81,6 хуу, сүттү—97,4 хуу күүседткен. Тарааны, мал чеми культураларны хөйну бүдүрүп турар черге мал ажылы база эки хөгжүделиг болур ужурлуг. А Таңды районда ындыг эвес болуп турарының ужуру үүдел? Мал ажылын хөгжүдеринге төттүнмес курлавырларны ажыглавайн, чер ажылынче чангыс талалап турарында. Ынчаар чангыс талалаар чорук чер ажылынга база когаралдыг болур. Ам үеде районнуң тараа шөлдеринде малдың бөлүүн чемнерин доллуларының чугула курлавыры болур хөй саваңны кым-даа бөлүп албайн турар.

Районга хаван ажылын хөгжүдериниң улуг аргазы бар турбуже, эт бүдүрериниң бо чугула курлавырын чедир үнелевес чорук ам-даа уламчылавышаан. Бо чылын күрүнеге саткан эттиң чүгле 11,3 хуузун хаван эзди эзлээн. Ол ышкаш куш ажылы районда барык чоруттунмайн турар. Харын-даа «Революцияның чалбыыжы», «Коммунизминиң херели» колхозтар, «Тиилелге», «Кызыл партизан» совхозтар куш фермаларын шуут дүжүрүп алган үүл бар.

Чер-даа ажылын, мал-даа ажылын хары угла бедик продуктулуг кылдыр хөгжүдүп болурунуң улуг аргалары барын районнуң кайы-даа совхозунда, колхозунда мурнакчыларның дуржулгазы чугаалап турар. Бо чылын «Кызыл партизан» совхозта эш Кандаковтуң бригадазы 3266 гектар тараа культураларының га бүрүзүнден 18,8 центнер, эш Рыженковтуң бригадазы база үш муң ажыг шөлдүң га бүрүзүнден 17,1 центнер дүжүттү алган. «Межегей» совхозтуң кукурузачылары Пикало, Цыпушев олар 110 гектар шөлдүң га бүрүзүнден 730 центнер ногаан массаны алган. Олар 1962 чылда 1000 гектар шөлдүң га санындан 1000 центнер ногаан массаны, 200 гектар шөлге сүт-быштак чем быжыттыг мочактары-биле кады 500 центнер ногаан массаны өстүрер деп хүлээлгени алганнар.

«Элегес» совхозтуң саанчызы Чащина 11 айларның дургузунда инек бүрүзүнден 2565 кг сүттү сагган. «Межегей» совхозтуң саанчызы М. Хроменко—2283 кг сүттү сагган болгаш келир чылын 80 инекти чааскаан саар мен деп бо хуралдың индиринден чугаалаан. «Коммунизминиң херели» колхозтуң кадарчызы Көгел-оол болгунуң кадарган малының баш бүрүзүнүң дүн-хүнде ортумак деңги немелдезин 910 грамм чедирген. «Межегей» совхозтуң быаа ажаакчызы Чернитовцева 280 быааны менди өстүрген болгаш быаа бүрүзүнүң дүн-хүнде ортумак деңги немелдези 800 грамм болган. Мурнакчыларның көргүзүүлери ындыг турда, районда ортумаа-биле 100 инекке онаштыр чүгле 53 быаа алдынган. Бир эвес деңги немелдезиниң талазы-биле районнуң бүгү кадарчылары үстүнде эш Черниговцеваның деңнелинге четкен турган болза, эт бүдүрери 1,5 катап көвүдээн турар ийик.

«Революцияның чалбыыжы» колхозтуң хойжузу эш Сафонов бо чылын 100 хойдан-на 120 хураганны алган турда, а колхоз чүгле 70 ажыг хураган алган. — Бисте мал чеми четчир, келир чылын 100 хойдан-на 130 чедир хураганны алыр мен. Чоокку ийи чылда ийи муң хире хойну бодумга ап, колхозка хөй хураганнарны өстүрер мен— деп, ол хойжу хуралга чугаалаан. Колхозтуң ажылдакчыларының Балгазынга хой ажылын чоруларынга одар-белчиир чедишпее, «аңдазын хой ажылын кызыл үндүрүп турар» дээр чижектиг боңалдарының үндезин чогун эш Сафоновтуң көргүзүүлери болгаш чугаазы тодаргай илередип турар-дыр.

«Тиилелге» совхозтуң хойжузу эш Баяндоо бо чылын 100 хой бүрүзүнден 103 хураганны алган болгаш 1962 чылда 110 хураганны, хой санындан 2,4 кг дүктү алырын хуралга хүлээнген.

Моон өске-даа мурнакчыларның чедишкиннери болгаш ап турар бедик хүлээлгелери болза, районга көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын дыка көвүдедип болурунуң курлавырлары, болур-чогуур аргалары бар дээрзин айтып турар.

1962 чылда районга бүгү тарылганы 125 муң гектар чедирер, оон иштинде кызыл-тас 41 хууну эзлээр. Тараа-бобы культуралары 4000 гектар, мал ажылының быжыг чем-суурун тургузары-биле мал чеми культураларның тарылгазы 23,8 муң тектар, оон иштинде кукуруза 6700, чигир свёклазы 300 гектар болур кылдыр тарылга шөлдериниң тургузуун эде көрүп турар.

СЭКП-нин XXII съездизинин шиитпирлерин болгаш Сибирьнин көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының чөвүлел хуралының киржикчилериниң кыйгырыын күүседири-биле малдың баш санын өстүрер, оон продуктулуун бедилер, мал ажылынын продуктуларын бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын дыка көвүдедир талазы-биле база чер ажылынын дүжүдүн бедилер талазы-биле туспас ажыл-агыйлар чөвүлел хуралга тодаргай хүлээлгелерни алган.

Л. МОҢГУШ.

СУВОРОВ КУДУМЧУЗУ № 8

(РЕПОРТАЖ)

Кызыл, Суворов кудумчузу, № 8 бажың. Шак ол шөйбексимээр, чаңгыс хаат ыяш бажың даштыкы хевир, көрүш талазы-биле өске бажыңнардан онзагай ылгалыр чүвеи чок. «Хоорайның Н. К. Крупская аттыг библиотеказы» деп бижимелдиг адрести олче кирер эжиктин үстүү чарында аскан.

Эжикти ажыткаш кире бээрге, бир дугаарында-ла каракка көстүр чүве — номнар-ла, номнар. Коридорда «Чаа номнар», «СЭКП-нин XXII съездизинин материалдары» деп эгелерлиг делгелгелер. Аскыга тонну аскаш чадып каан хевис кыры-биле коридорлап бичии кылаштай бээрге, оон солагай талазында номчукчулар залы, оң талазында— номчукчулар номну боттары баргаш шилип алыр ном фондулуг зал.

Библиотекага кирип келген кижини оон ажылдакчылары эптиг-ээлдээ-биле хүлээп алыр. Библиотеканың ишти арыг-силиг, бүгү-ле чүве чуруум-чыскаалдыг салдынган. Номчукчулар залы чырык, делгем, чылыг. Ында эзлээн каш столдар, сандайлар. Залдың ханаларында база-ла номнар-биле долдунган шкафтар, делгиирлер болгаш «Коммунизм — кижи төрелгеннинг чырыткылыг келир үези», «Совет кижилериниң чаагай чоруунга», «Эртемнин болгаш культураның бедиинче» деп эгелерлиг делгелгелер. Ол залдан кижи үнер хөңү чок апаар, аңаа хүнну бадыр-ла номчуттунуп олуруксаазы келир.

Н. К. Крупская аттыг библиотека республиканың культурачырыдыышкын албан черлериниң көрүлдезинге бүгү библиотекаларның тиилекчизи болуп, бирги черни алган. Аңаа бирги чергенин дипломун болгаш «Тыва АССР-нин эң эки ажылдыг библиотеказы» деп бедик атты тывыскаш, 200 рубль түнге өртектиг түүлдер-биле шаңнаан. Оон ажылдакчылары база-ла өртектиг шанналдарны алгылаан.

Библиотеканын эргелекчизи Галина Александровна Нелюбина ол ажылга 13 чыл болган. Канскиниң библиотека техникумунуң ийиги курузунда бот-өөредилге-биле ол өөренип турар. Оны хоорайның болгаш республиканың Хүндүлел самбыраларынга каш удаа киирип келген.

Абонемент эргелекчизи Любовь Сергеевна Мякишева библиотека техникумун дооскан соонда ол ажылга 6 чыл бооп турар.

Номчукчулар залының эргелекчизи Вера Константиновна Нечаева. Ол дооспаан дээди эртемниг, номчукчулар-биле 15 чыл нүүрүнде ажылдап турар.

Улгады берген назылыг Анна Петровна Фетисова номнарны номчукчуларга бижип берип турар кижи ол. 11 чыл дургузунда оон холундан чеже муң номну чеже кижи ап номчуваан дээр.

— Көрүлдеге тиилекчи болуп, республиканың эң эки библиотеказы деп атты канчап алганын «Шыннын» номчукчуларынга чугаалап берип көрүңерем, Галина Александровна — деп, библиотека эргелекчизиңден дилеп дим.

— Библиотеканың ажылын үргүлчү-ле эки деңнелге тургузар дээш бистин ажылдакчылар карак кызыл ажылдап келгеннер. Кижи бүрүзү-ле бодунуң хөрөөн эки билир. Кижи бүрүзүнүң угаан-бодалы, сагыш-сеткили ажылдың бедик культуразы дээш сагыш салыышкынынче, номчукчуларга эптиг-ээлдек, оларның чагыларынга, херегледдеринге дыңнангыр, сагыш човангыр болурунче угланган. «Чаңгызы шуптузу дээш, шуптузу чаңгызы дээш» деп коммунистиг принципти эки билир бис. Республиканың культура-чырыдыышкын албан черлериниң көрүлдезин чоруларын чарлаан дораан-на аңаа эки түңнелди чедип алыры дээш ажылдап киришкен бис.

Көрүлде доозулгуже чедир-ле оон негелделерин ёзугаар ажылдап келдивис. Ном пропагандазынче улуг кичээнгейни угландырган турган. Көрүлдениң дургузунда 27 муң номну номчукчуларга берген. Номнар дугайында тайылбыр ажылдарын библиотекадан дашкаар 12 кезек черге кылып чоруткан. Библиотеканың номчукчуларының саны көрүлде эгелээринин мурнунга чедир 1500 кижи турган болза, ам 1600 кижи чедир өскен. Чамдык бүдүүлүг, албан организация черлери-биле быжыг харылзаа тургустунган. Хоорайның шериг комиссариадынга, электри-сайгарылга конторазынга, № 6 яслиге, идик даараар мастерскаяга, оруг-ажыглал участогунга, хоорайның № 2 эмнелгезинге, № 9 школага номнар дугайында тайылбырларны, беседаларны, номчукчулар конференцияларын доктаамал чорудуп турар бис. Ылаңгыя бо черлерге партияның XXII съездизи болурунуң мурнуу чарында чаа Программаның төлевилелин пропагандалап таныштырар талазы-биле ажылдар чоруттунган. «В. И. Лениниң амыдыралы болгаш ажыл-чорудулгазы», «СЭКП-нин XXII съездизинин материалдары» деп эгелерлиг делгелгелерни орук-ажыглал участогунга организастаан бис.

«Ближде салым-чол бар бе». «Шажынга канчап чүдүвес апарган мен» деп темаларга номнар делгелгелерин үлетпүр комбинадынга организастааш, ында чүнүң дугайын бижип турарын комбинаттың ажылчыннарынга, албан-хаакчыларынга тайылбырлап берген бис.

— «Бистин аравыста шажынга чүдүүр бир кижи бар, силер оон-биле чугаалажып көрүңер. Ол эш-өөрү-биле-даа чугаалашпас, кинога безин барбас ындыг кижи чүве — деп, мастерская эргелекчизи бистен дилээн.

Шажынның меге суртаалының болгаш оон хоразының дугайында номнарны номчуурун аңаа сүмелеп, оон-биле хөй катап чугаалашканывыс соонда, шажынның мегезининиң, оон хоразының дугайында номнардан бижип бээрин бистен ол дилээн. Ол ам мурнукузу ышкаш эвес, эш-өөрү-биле чугаалажыр, кинога барып турар апарган.

№ 9 школага «Аныяк техниктер силерге», «Ишчи холдар», «Бодуң кылып ал» деп темаларга номнар тайылбырын кылганывыс түңнелинде, аныяк техниктер дугайында эзлээн каш номнарны бижидип алганнар. Көрүлденің чоруп келген үезинин дургузунда номчулгалар конференциялары ийи удаа болган. В. Тендряковтуң «Хуулгаазын» деп тоожузунга номчукчулар конференциязын электри-сайгарылга конторазынга эртиргенивис дыка солун болган. Конференцияның киржикчилери шажынга чүдүүчел чамдык кижилериниң дугайында тодаргай фактыларны киирип чугаалааннар. Уруглар номнарының неделязын база эрттирдивис. Янзы-бүрү темаларга ыытыр номчулгаларны доктаамал чорудуп турар бис. Абонементини ажыглаарының болгаш номну канчаар шилип алырының дугайында номчукчулар-биле беседаны хүнүүн-не кылыры биске чаңчыл апарган. Ылаңгыя бир дугаарында-ла библиотекадан ном бижидип ап турар номчукчуларга ол беседаны кылыры шуут албан—деп ол чугаазын доосту.

— Партияның XXII съездизинин материалларын чонга таныштырып турарынарның дугайын чугаалап берип көрүңерем, Вера Константиновна.

— СЭКП-нин XXII съездизинин материалдарын бүдүрүлге комбинадынга, идик мастерскаязынга, электри-сайгарылга конторазынга таныштырып турар бис. Съездиниң материалдарын таныштырары ам колдуунда-ла дооступ турар. Ийи-чаңгыс кижилерге чүдүүр чоруктун хоралыг уржуктарының дугайында беседаларны бо черлерге чорудары арткан. Дөрт шакта үлетпүр комбинадынга бо талазы-биле беседа кылыр кижи мен — дээш, Вера Константиновна далажы берди.

Номну номчукчулар боттары барып шилип алырының мурнакчы аргазынче Тывага бир дугаарында-ла ол библиотека кирип, өске библиотекаларга үлегер-чижек болган.

— Бистер коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп атты чедип алыр дээш демисежип киреринге белеткенип турар бис. Культура эргелели болгаш партия хооркому бистиң ол саналывысты улуу-биле чүүлзүнүп, деткип турар. Ынчангаш чоокку хүннерде ол ат дээш демисежип кириптер бис — деп, Галина Александровна чугаалады.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Чурукта: (солагай талазындан оң талазынче) В. К. Нечаева, Л. С. Мякишева, Г. А. Нелюбина, А. П. Фетисова оларның декабрь айда чорудар ажылдарының планын чугаалажып олурары.

Башкылар коллективинде

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунда Чадаана сес чыл школазының башкыларының коллективи ында комсомол, профөвилел организацияларына даянып алгаш, школада партия организациязының удуртулгазы-биле өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарның талазы-биле боттуг ажылдарны кылып чоруруп турар.

Бо өөредилге чылының бирги улусунда 2 «а», 4 «б», 8 класстарның өөредилгезиниң шынары 90—100 хуу түңнелдиг болгулаан. Ол класстарның удуртукчу башкылары Нурсат, Долчун, Бууларның күжениишкинниг ажылы моон илдең. Ол класстарның удуртукчу башкылары өөреникчилериниң ада-иелери-биле хүн бүрү харылзаалыг, башкылар өөреникчилернин чурттап турар бажыңнарынга барып, ада-иелер класстарның кичээлдеринге олурдуп, бот-боттары арга-дуржулгазын солчуп келгеннер. Ада-иелер Дөгүс, Дүмен-оол, Соскур-оол, Часкал, Содунамбил, Папай болгаш өскелер-даа уругларының өөредилгезинче улуг кичээнгейни салып, школа-биле быжыг харылзааны тургусканындан оларның уругларының өөредилгези эки, кончуг эки быжыг сагылга-чурумнуглар.

Төрелдер комитединиң даргазының хүлээлгезин күүседип турган Иргит Айыжы ада-иелер-биле боттуг ажылдарны кылып, класстар аайы-биле төрелдерниң бөлүктерин организастап, ажы-төлүнүң кижизидилгезинче сагыш салбайн турган ада-иелерни төрелдер комитединиң хуралынга доктаамал чугаалажып келген.

Х. ДӨЛЗЭ.

ТАЙГАЛАРДАН МЕДЭЭЛЕР

План чүгле 25,4 хуу

Аңныыр сезону эгелээнден бээр ийи ай ашкан. Барыын-Хемчик райпозунун белеткел конторазы бо чылын 22 муң рубльдин өлүүн белеткээр планныг тургаш, амга чедир оон чүгле 25,4 хуузун күүседткен. Өлүк тывыжының талазы-биле чыл планының бо хире оожум күүседтинип турарының чылдагааны болза хамыктың мурнунда совхозтарның дирекцияларындан болгаш «Большевик» колхозтуң баштаар черинден ончыларны чогуур үезинде организастап үндүрбээнинде болган.

Барыын-Хемчик райкүүскому ончыларны тайгаларже аткарып үндүрерин ажыл-агый черлериниң удуртукчуларынга дааскан шиитпирни ийи удаа хүлээп алган. Ынчалза-даа оон күүселдези организастаттынмаан. Тыва потребсоюзтун баштаар чери районнуң девискээринден 250 ажыг ончыларны тайгаларже немей организастап аткарар дугайында айтыышкынны чоокта чаа үндүрее-даа, ол база-ла күүседтинмээн.

Ам районнуң тайгаларында районнуң белеткел конторазының ончылар бөлүүнүң 15 кижи составтыг киржикчилери болгаш Кызыл-Мажалык суурдан шөлээ ажыглап аннап үнген эвээш санныг ончылар диинпеп чоруп турарлар. Аңныыр сезонунуң хуусаазы ам-даа узун— келир чылдың март 1-ге чедир чүве төлээде, бо үениң иштинде күрүненің өлүк белеткелиниң планын күүседир дээш ончыларны хөйүбиле организастаарынче боттуг хемчеглерни алыры чугула болуп турар.

Д. ОНДАР,
Барыын-Хемчик райпозунуң белеткел конторазының ажылдакчызы.

К. Сандыс биле С. Даваа олар бо аңныыр сезонунда 28 киш, 300 диин өлүрерин хүлээнген. Мергежилдиг ончылар сөзүн өөлеп, чүгле баштайгы үнүүшкүнде безин 31 киш, 400 ажыг диин эккелгеннер. Олар ам база катап аннап үнүпкеннер.

С. СЕДИП.

ТЕРЕ-ХӨЛДҮҢ АНЧЫЛАРЫ

СЭКП-нин XXII съездизинин төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга чедишкиннинг боттандырбышаан, Төрээн чуртка «чымчак алдынныг» байлак орулгазын киирер хүлээлгезин «Тере-Хөл» колхозтуң ончылары эки күүседип турар. Маңаа мындыг чижектиг көргүзүп болур.

Катап аъттаныпкан

«Сүт-Хөл» совхозтуң Суг-Аксында ончызы Ооржак Хартыта чыл бүрүде хөй өлүктү белеткел конторазынга дужаап турар. Баштайгы аңнаашкын-биле хоочун ончы дөрт киш, 130 ажыг диинни өлүргеш эккеп, дужаган. Ол бодунуң ооллары Шожаа-биле Тоорук-ооллу аңнаашкынга өөреткен. Ийиги аңнаашкынче ол база катап аъттанган.

С. МОНГУШ.

Чөөн-Хемчик район.

Бистиң партиявыстың күжү үүдел дизе, оон алыс мөзү-шынары— улустуу болуп турарында, оон бүгү сүмелери ажылчы чоннарның эргеажыктары-биле долу болгаш бүрүн дүгжүп, оларның хуудагы амыдыралының дуржулгазының оларга сөгеп берип турар үүлдери-биле тааржып турарында.

Партия биле улустуң бузулбас чаңгыс эвинин, ажылчы массаларның ортузунга партияның өзүп турар ат-алдарының үндезини болза хамыктың мурнунда Коммунистиг партия, оон Төп Комитеди бодунуң бүгү ажыл-чорудулгазына марксизм-ленинизмни удуртулга болдуруп турарында. Бойдус болгаш ниитилел хөгжүлдезиниң хоойлуларының дугайында, дарлаттырган болгаш мөлчүттүрген массаларның революциязының дугайында, социализминиң болгаш коммунизминиң тиилелгезиниң дугайында бо кайгамчык чаагай эртем ам чүгле партияның эвес, харын бүгү совет улустуң өртемчейни шинчилеп билир эртеми болу берген. Марксизм-ленинизм — миллион-миллион кижилериң тугу. Ол туктун адаа-биле бистиң улузувусту тиилелгеден тиилелгеже СЭКП эдертип келген болгаш эдертип турар.

Ажылчы чоннарның үндезин эргеажыктарынга партияның политиказы база тааржып турар. Ниитилел хөгжүлдезиниң боттуг хоойлуларынга, удуг Лениниң айтыышкыннарынга даянмышаан, амыдыралдың тодаргай негелделерин, массаларның, чурттуң хереглелдерин өөренип көрбүшаан, ажылчы чоннарның чаңгыс эп-сеткилдиг деткимчезинге тааржып турар ындыг хемчеглерни күрүне, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга, даштыкы политиказа партия планнап база боттандырып турар.

Коммунистиг партияның политиказында кижи төрелгетенниң эң чаагай идеалдары илереп турар. Ол политика дээрге эң-не чаагай политика. Совет кижилер дугайында, оларның чаагай чоруунун болгаш аас-кежиниң дугайында, оларның күш-ажыл болгаш угаан-бодал күштериниң чечектелиишкининиң дугайында партияның болгаш чазактың сагыш салыышкынын ол политика илередип турар. Партияның ол чүткүлү СЭКП-нин чаз Программазында онза тода илерээн. Оон параграф бүрүзү совет кижилерниң амыдыралы улам чырыткылыг болгаш өөрүшкүлүг, олар боттарының күжениишкиннерин чурттуң экономиказының болгаш культуразының улам ыңайгы көдүрлүүшкүнүнче, эртемниң болгаш техниканың, литератураның болгаш уран үүлүүн чаа чедишкиннеринче, бүгү делегейге тайбың болгаш деңшилге дээш демиселге угландырзын деп сагыш салыышкын-биле сиңниккен. Чогум-на моон ужурундан партияның Программазын улус бодунуң чоок болгаш төрээн херээ кылыр көрүп турар.

Бодунуң улузунга, кижи төрелгетенниң тайбыңының болгаш деңшилгезиниң херээнге бараан болурундан өске бедик ындыг соруулга партияда чок деп чүвени амыдыралдың хүн бүрүдеги фактыларындан совет кижилер көрүп турарлар. Партия чүгле кайгамчык чаагай идеяларлыг болгаш планнарлыг эвес, харын оларны камгалап болгаш амыдыралга боттандырып билир деп чүвени партия тода көргүзүп турар. А бо дээрге бодунуң талазынче массаларны партияның чаалап алганының эң кол негелдези-дир. Бо дугайын Н. С. Хрущев бодунуң чугааларының бирээзинге кончуг тода чугаалаан: «Политиктиг партияларның дугайында улус массалар чүгле кандыг идеяларны чарлап үндүрүп турары-биле эвес, а ол идеяларны амыдыралга ханчаар боттандырып турарындан колдуунда үнелеп көрүп турарлар. Бир эвес бистиң партиявыс кандыг-бир эки идеяларны чүгле камгалап турар, а ол идеяларга үндезилээш, кижилериң амыдыралын эжиждерин боттуу-биле хандырып шыдавас болза, улус бисти эдербейн баар ийик». (Н. С. Хрущев. «Литератураның болгаш уран үүлүүн чаа-чаа чедишкиннеринче». Госполитиздат, 1961. арын 30).

Партия биле улустуң чаңгыс эвинин быжыгарынга улуг ужур-дузалыг чүве болза партия, оон Төп Комитеди партия кежигүнү эвестерге канчаар-даа аажок бүзүрелдиг болуп турарында. Ол чорук бодунуң илерелин үүдеп тып турарыл дизе, күрүне ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү эң чугула айтырыгларын шиитпирлээрде, партия ажылчы чоннарның калбак массалары-биле доктаамал сүмележип база хүн бүрүнүң амыдыралынга чоннуң үнүн дыңнап турарында, партия болгаш совет организацияларының, оларның удуртукчуларының чазыгларын болгаш четпестерин бүгү улустуң мурнунга партия дидим илередип турарында, күрүненің, улустуң эргеажыктарының дугайын уттуп, совет хоойлуларны хажыдып турар кижилерге хамаарыштыр шынгыы хемчеглерни ап турарында. Улус-биле бодунуң харылзааларын партия болза долу, ажык болгаш бот-бодунга бүзүрежир чоруктуң үндезининге тургузуп, чедишкиннернин-даа, четпестерниң-даа дугайында улуска чүгле шынын чугаалап турар. Партияның, оон Төп Комитединиң бо шугуму болза И. В. Сталинга үүлүүр чорукту чаза шапканының болгаш Молотовтуң, Кагановичиниң, Маленковтуң база өскелернин-даа партияга удур бөлүүн чылча шапканының соонда онза тода илерээн. Ол чорук улустуң эң-не изиг деткимчезин ап турар.

Коммунистерни, хамыктың мурнунда удуртукчу кадрларны массаларның идегелин үнелеп көөрүнге, массалар-биле бодунуң харылзааларын үргүлчү калбартып, быжыглаарын, массаларның ортузунга чурттаарын, оларның хөөнүн, хереглелдерин билирин, оларның негелделерин болгаш хереглелдерин долу болгаш эки хандырар дээш бүгү чүвени кылырынга партия өөредип турар. Бо ленинчи негелде СЭКП-нин Программазында-даа, Уставында-даа бодунуң илерелин тыпкан.

Улус болза коммунизм тургузуушкунунуң шиитпирлиг күжү. Партия болза чоннуң херээ дээш ажылдап, аңаа бараан болурун бодунуң ажылчорудулгазының кол утказы деп көрүп турар. Партияның улус-биле харылзааларын улам ыңай калбартырын болгаш ханыладырын — коммунизм дээш демиселге чедишкиннің эргежок чугула негелдези деп, партияның Программазында айтып турар.

Ынчангаш партия, оон Төп Комитеди ажылчы чоннарның калбак массалары-биле бодунуң харылзааларын калбартыр болгаш ханыладыр талазы-биле бүгү эргежок чугула үүлдерни кылып турар. Ону массаларга идеологтуг, кижизидилге ажылын күштелдирериниң-даа шугуму-биле, күрүне, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга удуртулганың арталарын сайыраңгай болгаш эртем-билиглиг кижилерни кижизидип белеткээринин сорулгазын база шиитпирлээр.

Совет кижилериниң угаан-бодал талазы-биле өзүп турар хереглелдерин хандырарынга улуг рольду Культура университеди ойнап турар. Кызылда ындыг университет ам дөрткү өөредилге чылын эгелээн. Аңаа колдуунда-ла хоорайның аныяктары, комсомолчулары, коммунистиг күш-ажылдың бригадаларының кежигүннери болгаш шалыпчылары өөренир кылдыр таарыштыр тургускан. Культура университедин СЭКП хооркомундан бадылаан университет чөвүлели удуртуп турар, ук чөвүлелдің составында хоорайның партия, профөвилел, комсомол болгаш өскеда хөй-ниити организацияларының төлөлекчилери кирген. Университетке кичээлдер лекциялар хевирлиг эртер. Лекцияларны номчуурунга республиканың башкы институдунун, музыка училищезинин башкыларын, хөгжүм-шин театрының ажылдакчыларын болгаш эртем-билиглерниң өске-даа адырларының тускай эртемниглерин киириштирип турар. Лекцияларга холбаштыр көскү агитация кылдыр уран-чечен, документалдыг болгаш эртем-шинчилелдің кино-чуруктарын көргүзер.

Университеттің программазында лекциялардан аңгыда оон дыңнакчыларын республиканың чогаалчылары, артистери-биле болгаш хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелериниң мурнакчылары-биле ужураштырар, шиилер көрүлдезинге киириштирер ышкаш ол чижектиг өске-даа хемчеглер көрдүнген. Бо өөредилге чылында университеттің өөредилге программазында чаа, эң кол үүл болза партияның XXII съездизинден хүлээп алдынган СЭКП-нин Программазының тус-тус эгелериниң аайы-биле лекцияларның планнаттынганы болур. Хоорайның Культура университединиң чоокта чаа болган баштайгы кичээли «СЭКП-нин XXII съездизи болгаш Совет Эвилелинин бүгү делегей байдалы» деп темалыг лекциялаг болгаш ачгелээн. Ук лекцияны СЭКП обкомунуң лекторлар бөлүүнүң улуг удуртукчузу аш А. Емельянов номчаа. 1961—1962 өөредилге чылының университеттің кичээлдери «Тыва тудуг» трезинин залынга болуп эгелээр деп чурумчуттунган.

Культура университединиң ажылчорудулгазының чедишкини хамыктың мурнунда оон кичээлдерин дыңнакчыларны бүрүн хаара тырындан болгаш кичээл бүрүзүн организастыг, идей-политиктиг бедденнелге эртиреринден хамаарыштыр. Ол ышкаш номчуур лекцияларны шынарынче, лекторларның белетлинче онза кичээнгей салыры чүве. Маңаа хамаарыштыр эртken өөредилге чылында университет ажылынга бар турган чамдык четпестерден чогуур түңнелди кылып, оларны бо чаа өөредилге чылында катаптавазының хемчеглер алыр ужуруг.

М. НИКОЛАЕВА,
политиктиг болгаш эртем билиглер нептередир ниитилелдиг хоорай салбырының секретары.

Культура университединде

СЭКП-нин Программазында айытканы ёзугаар, бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди тургузарда совет улус коммунизминиң материал-техниктиг баазазын тургузарының улуг сорулгазы-биле чергелештир ол ниитилелдің тургузукчузу болур бүгү тала-биле сайыраңгай болгаш эртем-билиглиг кижилерни кижизидип белеткээринин сорулгазын база шиитпирлээр.

Совет кижилериниң угаан-бодал талазы-биле өзүп турар хереглелдерин хандырарынга улуг рольду Культура университеди ойнап турар. Кызылда ындыг университет ам дөрткү өөредилге чылын эгелээн. Аңаа колдуунда-ла хоорайның аныяктары, комсомолчулары, коммунистиг күш-ажылдың бригадаларының кежигүннери болгаш шалыпчылары өөренир кылдыр таарыштыр тургускан. Культура университедин СЭКП хооркомундан бадылаан университет чөвүлели удуртуп турар, ук чөвүлелдің составында хоорайның партия, профөвилел, комсомол болгаш өскеда хөй-ниити организацияларының төлөлекчилери кирген. Университетке кичээлдер лекциялар хевирлиг эртер. Лекцияларны номчуурунга республиканың башкы институдунун, музыка училищезинин башкыларын, хөгжүм-шин театрының ажылдакчыларын болгаш эртем-билиглерниң өске-даа адырларының тускай эртемниглерин киириштирип турар. Лекцияларга холбаштыр көскү агитация кылдыр уран-чечен, документалдыг болгаш эртем-шинчилелдің кино-чуруктарын көргүзер.

Университеттің программазында лекциялардан аңгыда оон дыңнакчыларын республиканың чогаалчылары, артистери-биле болгаш хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелериниң мурнакчылары-биле ужураштырар, шиилер көрүлдезинге киириштирер ышкаш ол чижектиг өске-даа хемчеглер көрдүнген. Бо өөредилге чылында университеттің өөредилге программазында чаа, эң кол үүл болза партияның XXII съездизинден хүлээп алдынган СЭКП-нин Программазының тус-тус эгелериниң аайы-биле лекцияларның планнаттынганы болур. Хоорайның Культура университединиң чоокта чаа болган баштайгы кичээли «СЭКП-нин XXII съездизи болгаш Совет Эвилелинин бүгү делегей байдалы» деп темалыг лекциялаг болгаш ачгелээн. Ук лекцияны СЭКП обкомунуң лекторлар бөлүүнүң улуг удуртукчузу аш А. Емельянов номчаа. 1961—1962 өөредилге чылының университеттің кичээлдери «Тыва тудуг» трезинин залынга болуп эгелээр деп чурумчуттунган.

Культура университединиң ажылчорудулгазының чедишкини хамыктың мурнунда оон кичээлдерин дыңнакчыларны бүрүн хаара тырындан болгаш кичээл бүрүзүн организастыг, идей-политиктиг бедденнелге эртиреринден хамаарыштыр. Ол ышкаш номчуур лекцияларны шынарынче, лекторларның белетлинче онза кичээнгей салыры чүве. Маңаа хамаарыштыр эртken өөредилге чылында университет ажылынга бар турган чамдык четпестерден чогуур түңнелди кылып, оларны бо чаа өөредилге чылында катаптавазының хемчеглер алыр ужуруг.

М. НИКОЛАЕВА,
политиктиг болгаш эртем билиглер нептередир ниитилелдиг хоорай салбырының секретары.

АКЫ-ДУҢМА ПАРТИЯЛАРДА

„СЭКП бодунун интернационалчы хүлээлгезин, делегейнин коммунистиг шимчээшкининин пионери, авангарды болур ролюн төлептиг күүседир“

СОФИЯ. Болгарияның Коммунистиг партиязының ТК-зының чоокта чаа болган пленумунга СЭКП-нин XXII съездизинин дугайында илеткелди БКП ТК-ның бирги секретары эш Тодор Живков кылган. II болгаш VIII съездилернин соонда СЭКП-нин XXII съездизи Ленининин партиязының эң кайгамчык съездиринин бирээзи болуп төөгүге артырынга кандыг-даа чигзиниг турбас ужурлуг деп эш Живков чугаалаан. Хамыктың мурнунда ооң төөгүлүг ужур-дузалы чүдел дизе, делегейде эң баштай коммунистиг нитилелди шуут практиктиг тургузарының делгереңгей программазын хүлээп алганында болур. Мынчангаш съезд өске чурттарга коммунизмнин тиилелгезинче баар орукту айтып, марксизм-ленинизмнин эртинезин, ооң теориязын болгаш практиказын дыка хөй чаа, онза чугула чүүлдер-биле түнеп байдып турар-дыр.

Даартагы хүнде социализмден коммунизмче бистиң шимчээшкинивис хемчээл чокка эң тода болгаш чиик болур, чүге дээрге ол шимчээшкин коммунизмни тургузар талазы-биле СЭКП-нин болгаш ССРЭ-нин шылгарангай дуржулгазынга даяныр. Бо таварылгада СЭКП бодунун интернационалчы хүлээлгезин, делегейнин коммунистиг шимчээшкининин пионери, авангарды болур бодунун ролюн төлептиг күүседип турар.

Сталинга чүдүп турган чоруктун дугайында айтырыгны СЭКП-нин XXII съездизинге чугаалажып көренинге хамаарыштыр эш Тодор Живковтун чугаалааны болза, ону чугаалажып көөрүн делегейнин коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининин эрге-ажыктары негеп келген.

Ийи-чаңгыс кижиге чүдүүр чоруқ болгаш ооң ужуктары турза-даа, Совет Эвилели социализмнин болгаш коммунизмнин оруу-биле өскерилге юкка чоруп, улуг чедишкиннерни едип алганын Тодор Живков демдеглээн. Социализмнин тиилелгезин кандырган улус-демократтыг чурттар-улуг чедишкиннерни база чедип алган. Делегейнин коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкини баа хөгжөөн болгаш быжыкан. Бо үүгү болза бистиң коммунистиг партияларывыстың күштүүнүн дугайын айыннандыр херечилеп турар деп Тодор Живков чугаалаан.

Делегейнин коммунистиг болгаш ажылчын партияларының хөделишкиннерининң болгаш сырый каттыкышкынының чангыс өптиин ЭКП-нин XXII съездизи көргүскеин Тодор Живков чугаалаан. Акыңма партиялар империализмге дүр демиселге төөгүлүг ачы-хавыалы дээш СЭКП-ге, ооң Төп Комитетинге болгаш эш Н. С. Хрущевка өттарының ханы хүндүткелин болгаш хүлээп көрүүшкүнүн база катап илергейлээн деп, ол чугаалаан. Делегейнин коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининге Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязының авангардтыг ролюн база катап төөрелдиг болгаш күштүү-биле демеглээн.

Албаниянның Күш-ажыл партиязының болгаш Албаниянның Улус Республиказының амгы улуттукчуларының антиленинчи болгаш аванторисчи угланыышкынын, частыгларын СЭКП-нин XXII съездизи шиитпирлиг буруу шапкан деп, илетелчи үргүлчүлеп чугаалаан. Сталинга чүдүп турган үеде бар турган үгү-ле хоозун үүлдер ам Албаниянның Күш-ажыл партиязында дереп турар. Сталинга чүдүп турган чоруқту камгалаарын холга алган болгаш Энвер Ходжага чүдүүр орукту нептередип турар.

Албаниянның улуттукчуларының хөделишкиннери социализмни тургузуп турар албаны улустуң эрге-ажыктарына, социалистиг лагерьнин болгаш делегейнин коммунистиг шимчээшкининин эрге-ажыктарына дүүшпейн турар деп, Тодор Живков чугаалаан. Ол хөделишкиннер Албаниянның Улус Республиказын социалистиг лагерьден чаасклаанзырадырына, Албаниянның Күш-ажыл партиязын делегейнин коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининден чаасклаанзыратырына херек кырында чедирип бар чыдар.

БКП ТК-зының 1956 чылдың апрельде болган пленумунуң шиитпирлерин СЭКП-нин XXII съездизинин ажылы-биле холбаштыр катап көрген. СЭКП-нин XX съездизинин шиитпирлерининң түүнелдерин Болгарияның байдалын барымдаалап турган, бүгү партия, күрүне болгаш ажыл-агыйжы ажылдың, чуртта хөй-ниити-политиктиг, культурлуг болгаш кижизидилгелиг бүгү ажылчорудулганың үндезининге салган турган дээрзин Тодор Живков чугаалаан.

СЭКП-нин XXII съездизинин документилерининң кол үүлдерин өөренип, оларны бистиң практиктиг ажылывыска шуут ажыглаар чоруқ —ол дээрге, биске тускайланчак азы тур үеним пропагандисчи сорулгазы эвес-тир, делегейнин коммунистиг шимчээшкининин мурнакчы отряды — Совет Эвилелинин улуг Коммунистиг партиязы биле кады чоруурун, ооң төөгүлүг дуржулгазын өөренирин болгаш ооң орууби-биле баарын бистиң партиявыс бодунун амыыралчы, эң чугула хереглели кылдыр кеззеде санап келген болгаш санап-даа турар. Бистиң партиявыс Болгарияның Улус Республиказынга коммунизмнин тиилелгезинин кол негелдерин болгаш үндезиннерин база ында көрүп турар.

АФИНА. Грециняның Коммунистиг партиязының ТК-зының чоокта болган II пленумунга ГКП ТК-зының бирги секретары К. Колиянис СЭКП-нин XXII съездизинге ГКП-нин төлөөлерининң өтчёдүнүн дугайында илеткелди кылган дээрзин моон мурнунда дыннаткан болгай.

Хүлээп алган резолюцияга пленум СЭКП-нин XXII съездизинге ГКП-нин төлөөлерининң ажыл-чорудулгазын болгаш төлөөлернин өтчёдүн үүлдүг деп санаан. Резолюцияда чугаалап турары болза, СЭКП-нин XXII съездизи чүгле СЭКП-ге болгаш совет улуска эвес, харын база бүгү делегейнин коммунистиг болгаш депшилгелиг шимчээшкининге төөгүлүг болуушкун болур. Съездинин бадылааны болгаш Ленининин алдарлыг партиязынга баштаткан совет улустун өндүр улуг чедишкиннерининң түнели болур чаа Программа 20 чыл хуусаала коммунизмнин материал-техниктиг базазын тургузар сорулганы салып турар.

СЭКП-нин XXII съездизинин шиитпирлери делегейнин коммунистиг шимчээшкининде чогаадыкчы күштерниң улам ынайгы өзүлдезинге дузалаар. ГКП ТК-ның II пленуму СЭКП-нин XXII съездизинин шиитпирлеринге байыр чедирип, съездиге ГСЧП-нин төлөөлерининң ажыл-чорудулгазын үүлдүг деп санап турар. СЭКП-нин XXII съездизинин материалдарын өөренирин, ол материалдарны болгаш ГСЧП ТК-зының пленумунун шиитпирлерин боттарының практиктиг ажыл-чорудулгазынга улуттулга болдурарын партияның кежигүннеринге болгаш кандидаттарынга пленум хүлээткен.

ВАРШАВА. Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязының төөгүлүг XXII съездизинин документилерин пропагандаалаар болгаш өөренир талазы-биле ажыл ам польша-совет найыралдың Ниитилелинин эге организацияларының кичээнгейнинин төвүнде тургустунган. Ол ажылда чугула черни СЭКП-нин Программазын пропагандалаарынче көрүндүрүп турар. Чурттың воеводстволарының хөй нуруузунга — Опольга, Врославка, Лодзыге, Кошалинге, Зеленая Гурага, Жешувка Белостокка, Краковка, Гданьскиге болгаш өскелерге-даа — СЭКП-нин XXII съездизинин айтырыгларын чугаалашкан семинарлар болгулаан. «СЭКП-нин Программазы болгаш Уставы», «ССРЭ-нин экономиктиг хөгжүдезинин 20 чыл планы», «Совет Эвилелинде коммунизмнин тургузуушкуну болгаш социалистиг чурттарның улам ынайгы кады ажылдажылгазы» деп темаларга семинарлар база эрткен. Совет улетпүрнүң, көдөө ажыл-агыйнын, өртемнин, чырыдышкынның болгаш өске-даа ол ышкаш үүлдерниң хөгжүдезин болгаш чедишкиннерин тускай семинарларга чугаалашкан.

(СЭТА).

АКШ-тың чазаанга ГДР-нин чазааның удурланыышкыны

БЕРЛИН. (СЭТА). АДН агентилелдиң дамчыып турарын өзүгаар алырга, АКШ-тың чазаанга чоруткан нотазынга ГДР-нин чазаа НАТО-нуң америк шериглерин ГДР-нин Мариенборн-Барыын Берлин автомашина оруу-биле дүрүм чок өзү-биле өнчүк-чөнгөөлиг чорудуп турарынга удурланыышкынын медеглээн. Ол нотаны АКШ-тың Прагада херектеринге түр бүзүреттирген кижизинте Чехословак Социалистиг Республиканың даштыкы херектер министерствозун дамчыштыр декабрь 15-те чорудуп берген.

Нотада айтып турары болза НАТО-нуң дээди командылалынга чагыртканы АКШ-тың чепсектиг күштери Герман Демократтыг Республиканың Мариенборн биле Барыын Берлин аразында автомашина оруу-биле шериглерни өнчүк-чөнгөөлиг чорудуп турар. 1961 чылдың декабрь 1-де америк кол штабтың дыңнадынын өзүгаар алырга, Барыын Берлинде америк әжелел шериглерни чедиги америка армиягa чагыртыр кылдыр тургускан, ол армия болза НАТО-нуң чепсектиг күштерининң кол кезээ болур. Оон ангыдыр Барыын Берлинде турар америк кезектерни Барыын Германияда НАТО-нуң шериг өөредилгелеринге киириштирер деп турар. Каш хонуктуң мурнунда Европада америк шериглерниң командылалының болунуң балыткааны болза, Герман Демократтыг Республиканың Мариенборн—Барыын Берлинниң автомашина оруу-биле каш неделяның дургузуда шериглерни өктаарын боттандырып турар шериг кезектери НАТО-нуң кезектери болур.

Барыын Берлинде әжелел шериглерни Барыын Германияда НАТО-нуң чепсектиг күштериниң командылалынга чагырткан чоруқ Герман Демократтыг Республикага улур агрессчи үүлгедиг болур деп Герман Демократтыг Республиканың чазаа көрүп турар. Барыын Берлин Герман Демократтыг Республиканың девискээринде туруп турар болгаш НАТО-нуң хаара туткан девискээринде канчап-даа кирбейн турар дээрзин ГДР-нин чазаа айтып турар.

Барыын Берлинде турар шериглерни НАТО-га чагырткан чедиги америк армияның составынга киргени болгаш барыын-берлин гарнизонну Барыын Германияда НАТО-нуң шериг өөредилгелеринге киириштирер деп турары Потсдам дугуржулгазынга болгаш немец улустуң тайбың эргежыктарынга ымырнай дүүшпес деп Герман Демократтыг Республиканың чазаа демдеглел турар. Ол шериглерниң дайын белеткелинге болгаш оларның оперативтиг планнарын ажылдап кылырынга улуг салыны чедирип турар гитлержи генералдар болгаш нацисчи офицерлер ол өөредилгелерге киржир. Барыын Берлинде америк шериглерниң турары эрге талазы-биле кандыг-даа үндезиннери чок дээрзин ол чоруқ бадыткан турар.

Герман Демократтыг Республиканың бот эргези дээрге ооң девискээринге эрткен бүгү орук харылзааларга хамаарыштыр ооң кызыгаар чок бот эргези болур деп нотада чугаалап турар. Герман тайбың керээзининң дугайында база Барыын Берлиннинң дугайында айтырыгны тайбың таарыштыр шиитпирлээр дугайында антигитлержи коалициянның күрүнелерниң аразынга дугуржулганы чиигдириниң эрге-ажыктарын улуттулга болдурбушаан, Герман Демократтыг Республика барыын талакы күрүнелерниң Барыын Берлинде турар гарнизоннарынга чүктерни сөөртүп турарынга мынчага чедир шыдажын келген болгаш ол чүктерниң сөөртүлгезин контрольдаарын Герман Демократтыг Республикада турар совет шериглерниң командылалынга Варшава керээзинге дүүштүр түр шилчидип берген.

НАТО-ла шуут кирбейн турар Барыын Берлинден база Барыын Берлинче Герман Демократтыг Республиканың девискээрин дамчыштыр НАТО-нуң шериглерининң шимчээшкининге болунуң чепшээрелин кажандаа бербээн болгаш ол дугайында харысалганы болунга албаан дээрзин Герман Демократтыг Республиканың чазаа бүгү шиитпирлин-биле айтыр ужурга таварышкан.

НАТО-га чагырткан америк шериглерни НАТО-нуң девискээринден октаг турар чоруқ улустарының тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынынга улур угланган, тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының өзүзүнга чөрүжүп турар болгаш делегейниң маргылдаалыг айтырыгларын тайбың таарыштыр шиитпирлээр дугайында дугуржуушкунну чедип алырын бергедеди турар.

Мариенборн биле Барыын Берлиннинң аразында Герман Демократтыг Республиканың автомашина оруу-биле америк шериглерни ынай-бээр октап турар чоруқ ол күштүг мөөннелген орукка хамаалы чоннуң таарымчалыг шимчээшкининге бергелерни таварыштырып, кижилерге болгаш чүктерге улуг айыылды болдуруп турарынче кичээнгейни Герман Демократтыг Республиканың чазаа моон-биле кады көрүндүрүп турар.

Оон ангыда Герман Демократтыг Республикада харылзажылганың ол оруктарынга шериглерни октап турарының түннелинде немелде үүргени болгаш когаралды чедирип турар, ону узуткаарынга дыка хөй чарыгладар негеттинин турар. Шериглерни дүрүм чок өзү-биле октап турарының уржуундан болдунган когаралларның орнун негээр эрге Герман Демократтыг Республиканың чазаанда бар болуп турар.

НАТО-нуң америк шериглерниң Герман Демократтыг Республиканың девискээри-биле дүрүм чок өзү-биле өнчүк-чөнгөөлиг шимчээшкининге Герман Демократтыг Республиканың чазаа шиитпирлиг удурланыышкынын медеглеп, ол агрессчи үүлгедиглерни доп-дораан соксадырын негеп турар.

КЫДАТ УЛУС РЕСПУБЛИКА. Нинся-Хуэйсх автономнут районда Нину уезд одарлар болгаш суггаттыг черлер талазы-биле сурагжаан. Хой болгаш мыйыстыг-бода мал маңаа чылдың бүгү дургузунда чер одарлал турар.

ЧУРУКТА: Нину уездиде хой, өшку кыргылдазы.

Фото Ха Чжи-пиннин. Синьхуа агентилели.

Чаа партия тургустунган

ЛОНДОН. (СЭТА). Мурнуу Родезияның чаа африканчы националистиг партиязының — Зимбабвенин африканчы чонунуң эвилелинин тургустунганының дугайын колониалдыг эрге-чагыргаларның чоокта чаа хоруглаанны, Мурнуу Родезияның Национал-Демократтыг партиязының даргазы Джошуа Нкомо декабрь 17-де дыннаткан.

Рейтер агентилелдиң корреспондентизинин Солебериден (Мурнуу Родезия) дыңнадын турары-биле алырга, Уайтхедтин аймак-сөөк ылгаар чазааның англи колонизаторлар-биле сүлчээ кылгаш чуртка дөгөөни Мурнуу Родезияның чаа конституциязын Зимбабвенин африканчы чонунуң эвилели бүрүү-биле өйтүр шаап турар болгаш «эргечагырганы чоннуң хөй нуруузунга шилчидип бээрин баш улур көрүп турар» конституциялыг чаа таарыштыр шиитпирлээшкинни негээр апаар деп, Нкомо бодунун медеглелинге демдеглээн.

Зимбабвенин африканчы чонунуң Эвилели бодунун мурнунга дараазында сорулгаларны салып турар деп, Нкомонуң номчаан медеглелинде чугаалап турар: империализмни доп-дораан болгаш бүрүү-биле узуткан чок кылыр дээш демисежир болгаш ол демиселде киржин турар делегейниң кандыг-даа күштери-биле дем каттыштырар; «чаңгыс кижи—чаңгыс бадылаар» деп принципке үндезилээн соңгуттурган чазаатыг демократтыг күрүнени тургузар. Чаа партияның түр даргазы мен болур мен деп, Нкомо бүү медеглээн. Национал-Демократтыг партияның мурнундагы алаян каш өске удуртукчулары Зимбабвенин африканчы чонунуң Эвилелинин түр комитединиң составынга кирерлер.

Республикага АГААР-ВОЙДУСТУН байдалы

Бөгүн республикага булуттагылап каап турар хүн болур, чамдык черлерге хар чаар. Кызылга хар шоолуг чагбас. Хат кошкактан өйтавынга чедир, яазы-бүрү угланыышкынныг. Агаарның температураазы: республикага — 19—24, а Кызылга — 22—24 градус соок.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

БӨГҮН

«НАЙЫРАЛ»: **«Дириг маадырлар»** 10, 12 шактарда. **«Чорумал кыс»** 2, 4, 6 шактарда. **«Дугуйлар кырында шивээлер»** (делгем экранныг) 8 шакта. **«Французтар Американы көрүп турлар»** 10 шакта.

«КАА-ХЕМ»: **Уругларга программа** 10 шакта. **«Координаттар билдинмейн тур»**. 11.15, 1.15, 5.15 шактарда. **«Оруктуң төнчүзү»** 3.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ» **Уругларга программа** 10 шакта. **«Джигит кыс»** 2.30, 6.30 шактарда. **«Альба Регия»** 4.30, 8.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Силерже бижип тур мен»** 3.15 шакта. **«Ол кыс чай дургузунда танцылаан»** 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

КРИШНА МЕНОННУҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ДЕЛИ. (СЭТА). Декабрь 18-тин эртенинде индий армия шериг-далай болгаш шериг-агаар күштерининң деткимчези-биле Гоаже киришкен деп, камгалал министри Кришна Менон чарлаан. Португалия БНО-нуң Чиңгине Секретарынга болунуң чоокта чаа чоруткан харыызынга БНО-нуң резолюцияларының өзүзү-биле чугаалажыышкыннар чорударындан өйтаалаанының соонда Индия бо хөделишкиннерни аргажоктуң кырында алыр ужурга таварышкан деп, Кришна Менон медеглээн. Чугаалажыышкыннарны чорударынга беленин Индия илередип турда, Португалия чугаалажыышкыннарны Гоаны моон соңгаар-даа эөлеп чагырарының баазазынга чорударын негээн. Гоага туруштуг чоруқту тургузар болгаш ук черниң чонунга дузалаар дээш, индий шериглер ынаар чорупканнар деп, министр чугаалаан.

Хөделишкиннерни колдуунда-ла кургаг черге чорудар деп, Кришна Менон айыткан. Шериг-далай күштерининң командылакчызы контр-адмирал Сомзанга баштаткан шериг-далай күштери болгаш ужар үүлдүн вице-маршалы Пинтога командылаткан шериг-агаар күштери эргежок чугула деткимчени көргүзүп, үзе кирерин хандырар болгаш эргежок чугула апарган кандыг-даа хемчеглерни чорудар апаар.

Индий шериглер болза өскенин чургунче халдап кирип турар эвес, а БНО-нуң Уставын хажытпышаан, Португалияның дүрүм чок черге эөлеп чагырып келгени, Индияның чугле ол кезээнче кирип турар деп, Менон демдеглээн.

Индияның ап чорудуп турар хемчеглери мораль талазы-биле шынзыттынган деп, Менон чугаалаан. Ол болза күүседирин үр үеде соңгаарладып келген Индияның хүлээлгезидир. Бистер 14 чыл дургузунда шыдангыр манап келген бис. Гоага чаңгыс удаа эвес өнчүк-чөнгөөлер болгаш ужур-дүржок аажылаашкыннар болуп турза-даа, бистер Португалия-биле чугаалажыышкыннарны чорударын ораалажып келген бис. Хөй-ниитиниң өзүп турар негелдези турза-даа чазак хөделишкиннер кылырындан дадагалап келген. Чугле чоокта чаа болгулаан өнчүк-чөнгөөлиг чоруктарның соонда шериглерни ынаар чоруткан. Ынчарга ол өнчүк-чөнгөөлиг чоруктар болу бергенде ынчан безин Индия он хонуктун дургузунда манап келген. Португалилер Гоага ужур-дүржок аажылаашкыннарын үргүлчүлеп, өнчүк-чөнгөөлерни кылбышаан турганнар. Португалилер ол районче чоокта чаа шериг быжыглаашкынын чоруткан дээрзи билдингир болгай. Бо байдалдарның үезинде армияны хөделдирип киргген.

* * *

ПАРИЖ. (СЭТА). Франс Пресс агентилелдиң корреспондентизинин Делиден дамчыдып турары-биле алырга, декабрьның 18-тин кежээзинде индий шериглер Гоаның найысылалы Панжима хоорайның чоок кавызында чеде берген деп, Делиге тускай медээ-биле чарлаан.

Индий шериглерниң бурунгаарлаашкыны

ЛОНДОН. (СЭТА). Индияда португали колониялар—Гоада, Даманда болгаш Диуда индий шериглерниң эгелей берген шавар халдаашкынының дугайын дыннатпышаан, Рейтер агентилелдиң корреспондентизинин Белгаумдан дамчыдып турары болза, Индияның 25—30 муң санныг шериглери танкаларның болгаш реактивтиг самолёттарның деткимчези-биле Гоаның девискээринче үш угланыышкындан шаап халдап эгелээннер.

17-ги индий чаагат шериг дивизиязы Гоаның девискээринче кире бергенде, «черни өрттелип-хуюктаарының» тактиказын португалилерниң чорударынга шаптыктаарынче чоннуң кыйгырып турар угуулга бижиктерни индий самолёттар октаан деп, Рейтерниң корреспондентизи дыңнадып турар.

Ахмедабадтан (Индия) кээп турар медээлерни өзүгаар алырга, Бомбейниң соңгу чүгүнде 80 миль черде туруп турар, Даманда үш суурларже индий шериглер кире бергеннер.

ПАРИЖ. (СЭТА). Индий шериглер Гоаның девискээринче дүргени-биле бурунгаарлап бар чоруурлар; Даманга болгаш Диуга португалилерниң удурланыышкыны херек кырында атака эгелээн соонда чартык шак болганда соксаан деп, Франс Пресс агентилелдиң корреспондентизи Бомбейден дамчыдып турар.

Бүгү-ле шериг операциязы планга дүүштүр эртип турар деп, Белгаумдан дыңнадып турар.

Ийи талазындан болган артиллериянның болгаш минометтуң күштүг адыышкынын Франс Пресстин корреспондентизи демдеглээн.

ПАРИЖ. (СЭТА). Гоада португалилерге хереглээр боо болгаш ок-чемзек чүдүрген суднонуң Суэц каналбиле эртерин чепшээревзени дээш Каттышкан Араб Республикага өөрүп четтиргенин Индияның камгалал министри Кришна Менон декабрь 18-те илереткен деп, Франс Пресстин корреспондентизи Делиден дыңнаткан.

Португали Анклавка улур Индияның дайын чорудулгазын ол быжыглаашкын дөмей-ле доктаадып шыдавас, а тулчуушкуннарны уламна кадыг-дошкун болдурар турган деп, Менон немеп каан.

Кызыл хоорайның Октябрь кудумчузунда горпонуң «Улуг-Хем» деп чаа ресторану декабрь 16-дан эгелеп ажылдай берген.

Кухняга кылган чемнерни болгаш чартык фабрикаттарны садыглаар магазин ресторанның чанында тургустунган.

Чемнерни бедик мергежилдиг тускай эртемниглер белеткеп турар.

Бажыңнарынта алыр чемнерни ресторан 10 хуу чигелделиг садып турар болгаш байырлал, коллективтиг өг-буле байырлаашкынын организаттаарынга чагыгны хүлээп ап турар.

Ресторан эртенгинин 8 шактан кежээкинин 11 шакка чедир ажылдаар.

ХАМААТЫЛАР! Чаа ресторанны ажыглаңар.

Администрация чери.

Байыр-Тайга районнуң төөг Тээли суурнуң Гагарин кудумчузунуң №1 бажында чурттап турар Жданова Александра Григорьевна Кызыл хоорайның Красноармейская кудумчузунуң № 225 бажында чурттап турар Жданов Иван Максимовичиден чарлыр дугайында айтырыг көдүрүп турар. Ук херекти Байыр-Тайга районнуң улус судунга көөр.

Уругвайның найысылалы — Монтевидео хоорайга профэвилелдериниң эргелерин камгалаан митингилер болгаш чыскаалдар болуп эрткилээн. Эрге-чагыргаларның ап чорутканы аймак-сөөк ылгаар чоруктуң хемчегринге, депшилгелиг ажылчыннарны ажылдан үндүрер болгаш тудуп хоругдаар чорукка ажылчыннар удурлаып турарлар.

Күрүненин соодулга черинин ажылчыннары чоокта а бүгү хоорайны таварааш, найысылалдың төвүнде парламент бажыңына чедип келгеннер. Ажылчыннарның байдалын экижидерин, ажылдан үндүрткен ажылчыннарны ажылга киирерин болгаш туттуруп хоругдаткан профэвилел кежигүннерин хостаарын олар негээннер.

Чурукта: чыскаалганнарның колонназы хоорайның төвүнче бар чор.

Фото Пренса Латина агентилелдиң

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда кылдызының 23-54, харыысалгалыг секретарының болгаш харыысалгалыг дежурныйының 23-35, көдөө ажыл-агый кылдызының 25-38, партийжи амыдырал болгаш культура амыдырал кылдыстериниң 37-13, иштики информация кылдызының 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг кылдыстериниң 21-27, үлетпүр болгаш транспорт кылдызының 22-64, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—01243 Чагыг № 2491. Культура эргелелинин типографиязы